

Ingrid Helene Brandt

En måde at mærke os i verden: nymaterialisme som politisk teori

Denne artikel undersøger nymaterialisme som tilgang i politisk teori og bidrager til en forståelse af, hvordan nymaterialismen udfordrer det antropocentriske fundament i moderne politisk tænkning. I en tid præget af klimaforandringer og økologiske kriser opfordrer nymaterialismen os til at gentænke forholdet mellem menneske og natur som forbundet og gensidigt afhængige. Artiklen argumenterer for, at politisk teori må tage alvorligt, at politiske landskaber formes af både mennesker og ikkemenneskelige forsamlinger. Med udgangspunkt i tre indskudte fortællinger om ekstrem nedbør i Sydney under vejrfænomenet La Niñas indflydelse vises det, hvordan nymaterialismen tilbyder nye begreber og følsomheder til analysen af politik. Artiklen illustrerer, hvordan spørgsmål om magt og kritik kan forstås på nye måder, når materialiteten bringes til live og ikke blot betragtes som baggrund, men som medspiller i politiske processer. Dermed tilbyder nymaterialismen en radikal gentænkning af, hvad politisk teori er, hvad den spørger om, og hvilke ontologiske og epistemologiske præmisser den bygger på.

Nøgleord: nymaterialisme, politisk teori, klima, det antropocæne, økologisk sensibilitet

På en stadig varmere klode konfronteres vi med vores sammenvævninger i og med naturen. I takt med de buldrende klimaforandringer begynder vi at lære, forstå og mærke os som en del af verden. Det er udgangspunktet for nymaterialismen som politisk teori. Nymaterialismen bidrager med analytiske værktøjer til politisk teori, som gør det muligt at betragte verden på en anderledes måde. Herigennem udfordrer og forskyder nymaterialismen den analytiske og normative politiske teori ved at udforske et landskab, hvor mennesker og natur ikke længere kan betragtes separat, men snarere er indbyrdes forbundne, ikke som passive objekter, men som aktive deltagere i et spindelvæv af forbindelser.

Gennem opmærksomhed på levende materialitet forskyder nymaterialismen fundamentet for den moderne politiske tænkning og peger på nye måder at forstå relationen mellem menneske og verden. I denne artikel argumenterer jeg for, at nymaterialismen omskriver centrale spørgsmål i politisk teori, ikke blot ved at tilbyde nye svar, men også ved at (des)orientere vores forståelse af politik, som åbner op for nye måder at tænke den på. Artiklen består af to dele: Først udfolder jeg de bevægelser i materialitetsforståelsen, der har muliggjort nyma-

terialismens fremkomst som politisk teoretisk tilgang. Derefter præsenterer jeg, hvordan nymaterialismen desorienterer¹ den politiske teoris metodiske og normative grundlag. Artiklen afrundes med en præsentation af de grundlæggende udfordringer for nymaterialismen og de potentialer, der er forbundet med at tænke med disse udfordringer.

Nymaterialismen er et forskningsfelt i hastig bevægelse (Bennett, 2010: 202; Connolly, 2013; Coole og Frost, 2010; Skiveren, 2020; Tønder, 2015). Som teoretisk retning er nymaterialismen formet med inspiration fra *science and technology studies*, den kropslige vending i feminismen, Deleuzes filosofi og økofeminismen (Skiveren, 2020: 2). Med andre ord er nymaterialismen næsten lige så ny, som den er bred. Mange bidrag identificerer sig selv som politisk teori, men der er også vigtige bidrag til nymaterialismen, der ikke stammer entydigt fra en politisk teoretisk tradition. Artiklen tager udgangspunkt i bidrag, som er forankret i den politiske teori, heriblandt Jane Bennett (2010, 2020), William Connolly (2013, 2017), Diana Coole og Samantha Frost (2010), Mads Ejning (2024) samt Lars Tønder (2020), og jeg inddrager også teoretikere fra andre discipliner, såsom Bruno Latour (2017, 2018), Donna Haraway (2016) og Anna Tsing (2015) for at skrive nymaterialismen frem. De forskellige teoretikere og forskere repræsenterer forskellige forgreninger af nymaterialismen, og ikke alle, som omtales i artiklen, vil nødvendigvis beskrive sig selv som nymaterialister, men de deler ontologiske orienteringer (Dichman, 2024; Gamble, Hanan og Nail, 2019). Artiklen tager afsæt i nymaterialistiske traditioner, som er ontologisk forankret i Bennetts begreb om levende materialitet (2010), mens den epistemologisk er inspireret af Tsings situerede etnografiske tilgang (2015), som introduceres i det følgende afsnit.

En strøm af indskudte fortællinger

Som en rød tråd i denne artikel væver jeg en fortælling om et ekstremt regnvejr, som jeg oplevede under et forskningsophold i Sydney ind i teksten. Jeg kalder disse fortællinger for *indskudte*, fordi de i teksten indskydes som cases, der illustrerer nymaterialismens forskydninger af politisk teori. På linje med eksempelvis den eksperimentelle filosofi (jf. Sommer, 2026 i dette nummer) udvikler nymaterialismen teori i samspil med empiri. Videnskabsteoretisk antager den en markant anderledes form end i den eksperimentelle filosofi. Alt imens den eksperimentelle filosofi indsamler intuitioner i engagement med data, genererer nymaterialismen fortællinger i et tæt engagement med data (Ellingson og Sotirin, 2020: 818-820). Således handler det ikke om at afdække mønstre i for eksempel befolkningens intuitioner, men om at følge, beskrive og engagere sig i de forsamlings, som væver mennesker og ikkemennesker sammen (Ellingson og

Sotirin, 2020: 819-822; Tsing, 2015: 22-25). På den måde indskrives nymaterialismen sig i en antropologisk etnografisk tradition. Særligt antropologen Anna Tsing har været indflydelsesrig for nymaterialismens måde at tænke-med fortællinger og ikke mindst i hendes opfordring til at forestille sig teoriudvikling som *a rush of stories*, der skaber nye åbninger og forbundenheder med verden (Ejsing, 2020; Tsing, 2015: 37). Fortællingerne giver altså en krop til denne artikels teoretiske argumentation og ledsager de forskydninger, som artiklen trækker op i den politiske teori. Dette repræsenterer en væsentlig metodisk forskydning i forhold til for eksempel den normative politiske teori, som bestræber sig på at opnå begrebslig klarhed og normativ konsistens gennem abstrakte principper og hypotetiske eksempler (jf. Albertsen og Nielsen, 2026 i dette nummer). I stedet orienteres nymaterialismen mod *situerede* fortællinger, hvor teori og politik altid-allerede er forankret i specifikke, kropslige og materielle verdener frem for abstrakt universalisme (Haraway, 1988). På trods af at fortællinger om regn, oversvømmelser og infrastruktur for de fleste kan virke fjerne fra det, vi traditionelt forbinder med politik og politisk teori, indkapsler de indskudte fortællinger i denne artikel udfordringen for dem, der ønsker at studere politik ud fra et nymaterialistisk perspektiv. Fornemmelsen af, at vi mennesker med stor hastighed er i færd med at smadre kloden – helt uden at opfatte eller forstå omfanget af vores handlinger på jorden, i klimaet og gennem økosystemerne (Crutzen og Stoermer, 2000; Haraway, 2016: 44-45). Det er sigende for nymaterialismens begreb om politik, at dens analyser undersøger, hvordan politiske fænomener ikke alene formes af menneskelige intentioner og institutioner, men af forsamlinger af menneskelige og ikkemenneskelige aktanter,² der sværmer omkring problemer og begivenheder (Bennett, 2010: 108). Det er naturligvis heller ikke tilfældigt, at de fortællinger, som skrives frem i artiklen, er tæt forbundet med de aktuelle klimaforandringer og økologiske kriser, som udfolder sig – især med fremkomsten af den antropocæne epoke.

Paul Crutzen og Eugene Stroemer (2000) foreslog, at den antropocæne epoke skulle afløse den holocæne epoke. Begrebet om den antropocæne epoke udspringer af naturvidenskabelige diskussioner om menneskets påvirkning af naturen og orienterer os mod den erkendelse, at mennesket i takt med teknologiske landvindinger nu kan måles på samme skala som floder, enge og økosystemer. Mennesket er på sin egen facon blevet en naturkraft, som påvirker og indgår i naturens processer i en sådan grad, at det bliver meningsløst at skelne mellem menneske og natur. Disse sammenvævninger udfordrer mange af de antagelser om menneskelig handling, der er centrale for den politiske teori. Nymaterialismen er i sin kerne et forsøg på at anerkende denne helt grundlæggende uvidenhed om, hvor menneskets handlinger begynder og ender. Således forskyder ny-

materialismen den måde, hvorpå den politiske teori anskuer forholdet mellem natur og kultur. Jeg udfolder senere i artiklen, hvordan nymaterialismen giver os et radikalt anderledes bud på, hvordan det menneskelige og det ikkemenneskelige er vævet sammen og forbundet i komplekse netværk.

Næsten lige så hurtigt som det antropocæne blev foreslået som en ny epoke, blev det omstridt (Clark, 2014; Escobar, 2018; Masco, 2017). Interessant nok har mange argumenteret for, at det antropocæne bærer det samme antropocentriske perspektiv, som har bidraget til store klimaforandringer og økologiske kriser (Haraway, 2016: 44-47; Stengers, 2015: 139; Tsing et al., 2017: G3). Andre mener, at de forhold, som kendetegner det antropocæne, nødvendiggør det, som Thom van Dooren, Eben Kirksey og Ursula Münster (2016) kalder *detaljerede praksisser for opmærksomhed* – rettet mod de komplekse måder, hvorpå vi alle indgår i betydningsfulde relationer med andre. De indskudte fortællinger i denne artikel skal forstås som øvelser i at praktisere og kultivere opmærksomhed på de måder, vi indgår i betydningsfulde (såvel som problematiske) relationer med andre. I marts 2024 blev det besluttet, at den antropocæne epoke ikke vil afløse den holocæne epoke i den geologiske tidsregning (Sass, 2024). Den antropocæne epoke repræsenterer snarere en begivenhed i den geologiske tidsregning, der markerer, at mennesket nu kan aflæses i naturens processer. Jeg er tilbøjelig til at være enig med det, som klimajournalist Jørgen Steen Nielsen udtrykker i en leder i *Information*: "At mennesket er ved at forandre planetens ansigt og undergrave eget og andre arters livsgrundlag er en kendsgerning, hvad end vi kalder det" (Nielsen, 2024). Det er i denne forstand, at den antropocæne epoke bliver central for nymaterialismens forståelse af materialitet som en tilstand, der tvinger os til at gentænke, hvordan menneskelige og ikkemenneskelige aktanter er forbundne (Dryzek og Pickering, 2019). Den første indskudte fortælling folder sig ud her – som en øvelse i at mærke forbundethed med materialiteten.

Aldrig før har jeg oplevet regn, som jeg gjorde, da jeg var gæsteforsker ved Sydney Universitet i 2022. Regnen i Sydney gjorde opmærksom på sig selv i en sådan grad, at den var umulig at ignorere. De enorme og usete mængder af regn i Sydney blev drevet af det tilbagevendende vejrphænomen La Niña, der er kendetegnet af, at havoverfladetemperaturerne er køligere end gennemsnitligt i det centrale og østlige Stillehav (NOAA, 2024). La Niña kan beskrives som et klimatisk mønster i Stillehavet. Stillehavet begrænses mod øst af Amerika og mod vest af Asien og Australien. La Niña opstår, når stærke vinde blæser det varme vand på havets overflade væk fra Sydamerika på tværs af Stillehavet mod Indonesien. I takt med at varmt vand bevæger sig mod vest, flyder koldt vand

fra havets dybde til overfladen tæt på Sydamerika. Bevægelserne af så meget varme på tværs af Stillehavet har stor indflydelse på vejret. La Niña kan påvirke vejrsystemer i 9-12 måneder, nogle gange i flere år. I perioden fra 2020 til 2023 opstod Triple Dip La Niña, hvor Australien tre år i træk blev påvirket af vejrfænomenet, som førte til kraftig og vedvarende nedbør, udbredte oversvømmelser og markante vejrmæssige forstyrrelser særligt i blandt andet Sydney (NOAA, 2023). Den regn, som jeg oplevede i Sydney, var så tung og vedvarende, at den fossede fra tagene ned i universitetets kontorer og gennemblødte de grå gulvtæpper, der skulle beskytte gulvet.

Bevægelser mod at genfortrylle den moderne verden

I dette afsnit undersøger jeg, hvordan nymaterialismen i politisk teori kan ses som en bevægelse, der spænder mellem kritik af tidligere forståelser af materialitet og deres videreudvikling. Gennem en læsning af den moderne ontologi – med udgangspunkt i Descartes – og den historiske materialisme, fremhæver jeg, hvordan nymaterialismen formulerer en alternativ forståelse af materialitet. Det er en forståelse, der ikke blot gør op med idéen om materialitet som passiv, men som i stedet tillægger den en iboende vitalitet (Bennett, 2010). Denne forskydning danner grundlag for en genfortryllelse af verden: en bevægelse væk fra modernitetens affortryllelse og mod en ontologi, hvor det materielle opfattes som levende, sanseligt og medskabende (Bennett, 2001). Afsnittet kan derfor læses som et forsøg på at undersøge, hvordan nymaterialismen både kritisk og konstruktivt orienterer sig i forhold til sine forløbere.

Bevægelser væk fra den moderne fortælling

Den moderne fortælling er genkendelig. Den handler om byer i hastig udvikling og om fremskridt, målt i infrastruktur, der rejser sig hurtigere, end man kan følge med. Det handler også om vejrfænomener, som vi kan måle gennem modeller, der gør det muligt at forudsige, hvordan og i hvilken grad de vil påvirke os. Den moderne fortælling er formet af René Descartes' ontologi, som bygger på antagelsen om, at subjektet kan forstå alt det, som ikke er menneskeligt, ved at anvende korrekte, deducerende metoder (Coole og Frost, 2010: 94). På den måde introducerer Descartes en skarp inddeling af verden, hvor subjektet placeres i modsætning til naturen. Descartes former sin ontologi som et radikalt opgør med den kristne middelalder, hvor man mente, at naturen havde en kraft gennem Gud (Bennett, 2008). Derfor beskrives moderniteten også som en affortryllelse af naturen, som former grundlaget for naturvidenskaben, men også for den instrumentelle, rationelle sekularisering, individualismen og den bureaukratiske stat (Bennett, 2008). Temaer og koncepter, som alle optager den

moderne politiske teori (Coole og Frost, 2010: 7). Bruno Latours bog *We Have Never Been Modern* (1993) tager udgangspunkt i den moderne materialitetsforståelse for at vise, at denne fortælling er en konstruktion, som aldrig har eksisteret, deraf bogens titel. I bogen viser Latour, hvordan moderniteten fremstilles som et fremskridt i forhold til tidligere natur- og kulturforståelser. På den måde har (særligt) den vestlige moderne verden formet en fortælling, som beror på evnen til at skelne det kulturelle fra naturen og det universelle fra det partikulære (Bennett, 2008; Latour, 1993). Latour viser skrøbeligheden forbundet med denne fortælling blandt andet ved at fremhæve, at det moderne menneske altid allerede er sammenvævet med kultur og natur (Albertsen og Schultz, 2024: 58). Den første bevægelse i nymaterialismens materialitetsforståelse er på den måde en orientering mod den materialitet, som vi i en moderne verden har lært at betragte som passiv. I takt med at fundamentet for det moderne menneske smuldrer, kan vi således rette opmærksomheden mod måder, vi driver rovdrift på naturen, som Samantha Frost og Diana Coole bemærker:

Det, som er på spil her, er intet mindre end en udfordring for nogle af de mest fundamentale antagelser, som underbygger den moderne verden, heriblandt den normative opfattelse af det menneskelige og dens overbevisninger om menneskelig handlekraft, men også hvad angår dens materielle praksisser, som den måde, vi arbejder på, udnytter og interagerer med naturen (Coole og Frost, 2010: 4; min oversættelse).

Bevægelser fra og med fortællinger om den historiske materialitet

I den historiske materialisme anses materialiteten for at være en drivkraft i samfundets udvikling, idet den sammen med produktionsforholdene former historiens gang (Tønder, 2020: 80-84). Når den ekstreme regn i Sydney for eksempel betragtes gennem den historiske materialisme, er det tydeligt, at det ikke kun er et naturfænomen, men en kraft, der afslører de underliggende økonomiske og politiske relationer, som er iboende i det grænseløse fremskridt. Den måde, kapitalismen destabiliserer klimatiske og økosystemer skaber betingelser, som på sigt vil gøre kloden ubeboelig (Moore, 2015: 11). I den historiske materialisme får materialiteten en betydning gennem de økonomiske forhold, som understøtter produktionsforholdene. Herved overudnytter kapitalismen også naturressourcer og forurener miljøet (Lund, 2024; Moore, 2015). Tsing observerer og kritiserer den måde, kapitalismen driver rovdrift på naturressourcer, men også den fremmedgørelse, som er et nødvendigt led i denne proces: "Mennesker og ting er blevet mobile aktiver; de kan fjernes fra deres livsverdener og transporteres på tværs af afstande for at blive byttet med andre aktiver fra andre livsverde-

ner et andet sted” (Tsing, 2015: 5, min oversættelse). Kapitalismen omdirigerer således vores forhold til naturen gennem fremmedgørelsesprocesser. Naturen reduceres til en ressource, en vare, der kan udnyttes for profit (Moore, 2015: 137). Det er netop denne dynamik, vi ser i byer som Sydney, hvor skyskrabere skyder op med en hast, der overgår vores evne til at begribe konsekvenserne. Byudviklingen er ikke blot et udtryk for menneskets teknologiske formåen, men også et symptom på den kapitalistiske akkumulationslogik, hvor jorden urbaniseres, og infrastruktur udbygges for at sikre vækst og profitmaksimering. La Niña som et vejrfænomen forstærkes af klimaforandringer, men også af de materielle konsekvenser, den medfører, særligt den massive regn, som reproducerer og forstærker de uligheder, der kendetegner kapitalismen.

Det er vanskeligt at skrive den nymaterialistiske fortælling uden den historiske materialitet. Det er givetvis også de færreste nymaterialister, som vil være uenige med den historiske materialitet og dens kapitalismekritik. Imidlertid er der en fundamental forskel mellem de to materialitetsforståelser. Den historiske materialitet genfortæller historien om materialitet som enten død eller helt igennem instrumentaliseret (Bennett, 2010). Tsing bemærker, at vi i den antropocæne epoke konfronteres med ruinerne af det kapitalistiske system, men forklarer i samme åndedrag, at den nymaterialistiske orientering også kan forskyde vores perspektiv væk fra kapitalismekritikken. Således er det interessante ikke først og fremmest ruinerne, men snarere det, der kan vokse frem i dem (Tsing, 2015: 18-19). Med denne forskydning bevæger vi os mod den levende materialitet, som er kendetegnende for nymaterialismen.

Bevægelser mod en levende materialitet

Den nymaterialistiske fortælling er i første omgang et filosofisk projekt, der tænker langsomt igennem opdelingen af verden i det, som Bennett kalder passivt stof (ting) og levende liv (os) (Bennett, 2010: vi). Nymaterialismen er hverken en afvisning af den moderne eller den historiske materialitet, men snarere en bevægelse mod nye måder at undersøge, hvordan fortællinger forandres, når vi vækker materialiteten til live. Et af de mest indflydelsesrige bidrag til den nymaterialistiske tradition inden for politisk teori er Jane Bennetts *Vibrant Matter* (2010). Bennett former sin argumentation om den levende materialitet omkring flaskepropper og andre umiddelbart passive ting. Skrald, som let kan ignoreres, blive smidt ud og glemt, fremhæver hun som helt essentielt (Bennett, 2010, 2020). På en gåtur i sit nabolag i Baltimore falder hun nærmest over en hvid flaskeprop, som glimter og fanger hendes opmærksomhed. En form for forsamling – på engelsk assemblage – opstår mellem gaden, vejret og andre ting: ”De var alle der, lige som de var, og på den måde fangede jeg et glimt af en

energisk vitalitet inde i hver af disse ting, ting som jeg normalt opfattede som ubevægelige” (Bennett, 2010: 5, min oversættelse). For at se den hvide flaskeprop som levende materialitet kræver det, at man kultiverer og praktiserer en opmærksomhed mod flaskeproppens form, farver, teksturer og figur, forklarer Bennett (2020: 79). I den moderne og historiske materialitet er vi trænet til at opfatte materialiteten i dens instrumentalisme, frem for at sanse dens affektive kvaliteter, som nymaterialismen bevæger os tættere på (Bennett, 2010: xi, 2020: 79). Herved indskrives nymaterialismen sig i den affektive drejning i politisk teori,³ idet Bennett foreslår, at det affektive flyder igennem den levende materialitet. På denne måde peger det affektive i to retninger: først i retningen af mennesket, som mærker materialiteten som et potentiale for øget kapacitet, men det peger også i retning af materialitet, som fremkalder og producerer både hjælpsomme og skadelige affekter (Bennett, 2010: xii). Denne opmærksomhed på materialitetens liv beskriver Bennett som en form for genfortryllelse – en praksis, hvor man både rammes af og aktivt kultiverer evnen til at sanse tingenes tilstedeværelse og resonans i og med verden. Genfortryllelsen kan på den måde forstås som en affektiv strategi, der modvirker den moderne verdens tendens til affortryllelse (Bennett, 2001: 3-4).

Genfortryllelse peger således ikke alene på en affektiv sensibilitet, men også på en strategisk åbning mod at sanse og engagere sig med en verden, hvor materialitet fremstår som aktiv, forbundet og i konstant bevægelse. I forlængelse heraf kan nymaterialismen også betragtes som en del af den ontologiske vending i politisk teori (Coole og Frost, 2010: 6-7). Ontologien kan betragtes som et performativt greb: en måde at skrive og sanse verden på, der åbner for nye forbindelser, forbundetheder og fornemmelser. Det beskriver Stephen Wright (2015) og Bennett (2000) som en *weak ontology*, idet den ikke søger at fastholde en entydig repræsentation af virkeligheden, men snarere åbner op for en forståelse af verden som flydende og i konstant bevægelse. Denne evne til at fremkalde affekter i mennesker og andre legemer beskriver Bennett som tingenes magt. I det materielle er der en iboende vitalitet, som ikke lader sig reducere til menneskelig indflydelse. I nymaterialismen beskrives vitaliteten som materialitetens evne til at forstyrre eller blokere menneskers vilje og planer (Bennett, 2010: xii). Vi må altså forestille os, at tingene kan have kvaliteter, som vi normalt tilskriver mennesker. Tingenes magt karakteriserer livløse tings evne til at være levende, handle og producere diskrete og dramatiske effekter (Bennett, 2010: 6). Bennett argumenterer for, at der åbner sig et mulighedsrum eller et potentiale, idet vi udvider vores opmærksomhed til ikkemenneskelige ting og den magt, de kan have over mennesker. I særdeleshed mener hun, at en følsomhed over for ting kan motivere en stærkere økologisk følsomhed, som jeg vender tilbage til senere

i artiklen (Bennett, 2004: 348). Bennetts ydmyge forhåbning er, at et sådant filosofisk projekt kan inspirere os til at bevæge os mod en bedre fornemmelse af, hvordan alle kroppe, menneskelige såvel som ikkemenneskelige, er sammenvævet i tykke netværk af relationer (Bennett, 2010: 13).

I en genfortryllet verden af levende materialitet er naturen ikke en menneskelig konstruktion, der har til formål at adskille menneskeheden fra grundlaget for dens eksistens. Tværtimod bør vi forstå, hvordan naturen folder sig ind i kulturen. Her findes grundstenen i nymaterialismen, som forsøger at udvikle en levende materialitet med udspring i tingenes magt eller vitalitet (Bennett, 2004: 348).

I nymaterialismens engagement med modernitetens og den historiske materialismes begreber om materialitet, bliver det tydeligt, at der ikke blot er tale om en afvisning, men om bevægelser gennem forskydninger. Disse bevægelser skaber mulighed for en genfortryllelse af naturen, hvor materialiteten ikke blot er baggrund eller ressource, men aktanter med affektiv og politisk betydning. På den måde udgør nymaterialismen ikke kun en kritik, men en invitation til at sanse og tænke verden anderledes. Det er netop i lyset af denne genfortryllelse, at vi må genoverveje, hvad det betyder, når naturen bevæger sig – når regnen falder ikke bare som vejr, men som en konsekvens og en påvirkning. Med dette vender jeg tilbage til min indskudte fortælling om regnen i Sydney. Idet vi møder regnen med et nymaterialistisk blik, ser vi ikke bare vand, men vi kan begynde af fornemme regnen som noget, vi bevæges af og med.

Regnen, som flød i Sydneys allerede våde landskaber i 2022, oversvømmede hele nabolag og efterlod tusindvis af mennesker i det vestlige Sydney evakueret, i ruinerne af de huse, som ikke tåler de massive mængder vand. Vand, der giver liv, bliver destruktivt og efterlader byens infrastruktur i ruiner. Regn er vand, der bliver transporteret op i atmosfæren, kondenseret til små dråber, som derefter falder ned til jorden. Den danske regn falder ofte som små dråber, der for det mest går ubemærkede hen, som sjældent skaber mere end korte forstyrrelser. Regnen i Sydney var så massiv, at den var umulig ikke at bemærke eller lade sig forstyrre af. I et kor med mine britiske kolleger beklagede vi os over regnen. Det regner jo hele tiden i vores hjemlande, men det er ikke det samme, blev vi enige om. Regnen er ikke den samme. Dråberne i Sydney faldt så hurtigt og insisterende, at den gennemblødte mit tøj, tvang min gravide krop til at gå hjem, få tørt tøj på, tage en pause.

(Des)orienteringer mod en politisk teori

I det foregående afsnit fremhævede jeg nymaterialismens bidrag til den politiske teori ved at vise, hvordan dens materialitetsforståelse består i bevægelser fra en moderne verden mod en genfortryllet verden fyldt med levende materialitet. Vi er dog ikke helt ankommet til den nymaterialistiske fortælling endnu. For at kunne skrive den frem må vi først forstå, hvordan nymaterialismen repræsenterer en (des)orientering af de spørgsmål, som optager den politiske teori. Jeg vælger betegnelsen (des)orientering for at fastholde den dobbelthed, som kendetager nymaterialismen. På én og samme tid er nymaterialismen en orientering mod en anderledes måde at mærke verden og vores forbundethed med den, men det er også en desorientering i den forstand, at nymaterialismen ofte genererer flere spørgsmål end svar. Når jeg kalder dette afsnit for (des)orienteringer, så er det for at bevare denne iboende dobbelthed og blive i det besvær, som den usikkerhed medfører (Haraway, 2016). Jeg undersøger særligt, hvordan nymaterialismens (des)orientering former forståelser af magt og kritik samt økologisk følsomhed. Disse to dimensioner – magt og kritik på den ene side og økologisk følsomhed på den anden side – fremhæves for at tydeliggøre, hvordan nymaterialismen både udfordrer og orienterer politisk teori: magt og kritik fordi de er centrale begreber i meget politisk tænkning (jf. Hvid, 2026 i dette nummer), og økologisk følsomhed fordi det åbner for et affektivt engagement med verden, der synes nødvendigt for at motivere etisk og politisk handling i en tid præget af klimakrise.

(Des)orientering I: magt og kritik

Begrebet om den levende materialitet og tingenes magt kan nemt efterlade et indtryk af, at tingene har en magt i sig selv. Det er en misforståelse. Nymaterialismen skal anskues som en relationel ontologi, hvor det menneskelige og ikke-menneskelige altid-allerede handler i forsamlinger. Forsamlinger kan beskrives som komplekse konstellationer af ”mange forskellige former for livligt stof”, som ”ikke er styret fra et centralt sted” (Bennett, 2010; Ejsing, 2024: 40). På den måde bidrager nymaterialismen med en forståelse af verden som forbundet i overlappende spindelvæv af forsamlinger. Alt eksisterer – eller kommer til at eksistere – gennem komplekse og overlappende relationer og forbindelser med mange andre ting og væsener (Ejsing, 2024). Herigennem former og gennemtrænger det menneskelige og ikkemenneskelige hinanden. Resultater af disse forsamlinger leder til, hvad nymaterialismen kalder *distribueret agens*. Det vil sige en form for handlekraft, der ikke er bundet til individuelle aktører, men snarere opstår i og med de relationer og affektive strømninger, som forsamlinger af både menneskelige og ikkemenneskelige aktanter består af (Bennett, 2010).

Lars Tønder illustrerer i bogen *Om magt i den antropocæne tidsalder* (2020), hvordan vi gennem tre teser om magt kan orientere politisk teori mod et anderledes begreb om magt informeret af nymaterialismen. Den første tese handler om magtens natur. Tønder argumenterer for, at magt indebærer en muligheds-skabende potentialitet, der er iboende det menneskelige såvel som det ikkemenneskelige. Her introduceres Spinozas forståelse af kroppes (menneskelige såvel som ikkemenneskelige) kapacitet til at lade sig påvirke af andre ting. Denne kapacitet kommer til udtryk på to dimensioner: intensitet og varighed (Tønder, 2020: 94). Den anden tese handler om magtens forsamling. Graderne af intensitet og varighed organiseres gennem forsamlinger, som er en vigtig analyseenhed i orienteringen mod magt (Tønder, 2020: 95). Den tredje tese er magtens retning. Her fremhæver Tønder, at magten altid virker med og mod sig selv – både i forhold til muligheden for kontrol og til selve forståelsen af magten (2020: 95).

Orienteringen mod forsamlinger giver os en analyseenhed for den nymaterialistiske politiske teori, men det er også en desorientering af vores billede af mennesket, som danner fundamentet for meget politisk teori. Nymaterialismen foreslår, at vi må opgive idéen om en agent, der handler rationelt mod et specifikt mål, og i stedet orientere os mere mod forsamlinger, som skvulper frem og tilbage mellem handlinger og påvirkninger (Bennett, 2010: 28). Denne orientering mod forsamlinger forstyrrer også vores kapacitet for kritik. Tønder foreslår, at magt og kritik kan forstås i et gensidigt forstærkende forhold, hvor hver side påvirker og forstærker den anden: "Hvor der er kritik, er der også magt; og hvor der er magt, er der også kritik" (Tønder, 2020: 163). Inspireret af Bruno Latour foreslår Tønder, at vi må forholde os til, at kritik i denne forstand ikke alene handler om at påpege det, som er "forkert", men også om at etablere nye forbindelser (Latour, 2004: 231; Tønder, 2020: 164). Med denne orientering og normative udvidelse af magt og kritik kan vi rette blikket mod at drage omsorg for verden som sådan. Omsorg skal i denne forstand forstås som alt det, vi gør for at opretholde, fortsætte og reparere vores verden (Krøijer og Rubow, 2022). Omsorg er altså også at tage ansvar for at engagere sig i den kritik, som man tillader sig at rejse (Tønder, 2020).

Nymaterialismen repræsenterer en anderledes orientering af den politiske teori ved at udfordre grundlæggende forestillinger om magt og kritik, som er centrale i den politiske teori. Ved at forstå magt som distribueret og relationelt forbundet af et spindelvæv af kroppe, der ikke kun tilhører mennesket, men også det ikkemenneskelige, åbner nymaterialismen op for en anderledes måde at tænke politik. Samtidig skaber nymaterialismen en desorientering, fordi den underminerer traditionelle opfattelser af individet som en rationel, handlende

aktør, som blandt andet er fremtrædende i den normative politiske teori (jf. Albertsen og Nielsen, 2026). I stedet understreges betydningen af forsamlinger – komplekse netværk af relationer, der bevæger sig frem og tilbage mellem handling og påvirkning. Dette åbner op for nye måder at forstå magt og kritik på, hvor kritik ikke kun handler om at kritisere og dekonstruere (jf. Hansen, 2026 i dette nummer), men også om at etablere forbindelser og drage omsorg for verden. På den måde er nymaterialismen både en orientering mod en anderledes forståelse af magt og kritik og en desorientering, der tvinger os til at revidere de etablerede teorier og antagelser, vi tager for givet i politisk teori (Battistoni, 2024: 102).

(Des)orientering II: økologisk følsomhed i øjeblikke af forbundethed

Omsorg for verden kræver ikke alene en erkendelse af, at noget skal ændres, men også en dybere forståelse af de sansninger, denne forandring nødvendiggør. I bogen *The Enchantment of Modern Life* (2001) placerer Bennett spørgsmålet om motivation i centrum for sin undersøgelse af etik, grundlæggende ved at spørge, hvordan vi bliver bevæget til at handle ud fra en etik. For at omsætte etik til handling bør vi ifølge Bennett engagere eller endda orkestrere affekter (Bennett, 2001: 131). For Bennett er affekter uundværlige dele af livet, som kan dyrkes eller endda disciplineres som følsomheder (Bennett, 2001: 132).

Dette ændrer måden, vi traditionelt tænker om etik på, som forstås som et komplekst sæt af bevægelser mellem moralsk indhold, æstetiske-affektive sansninger og offentlige stemninger (Bennett, 2010: xii). Etik handler derfor ikke om at formulere det mest overbevisende argument om bestemte sandheder, men om at dyrke følsomheder, der kan bygge bro mellem accepten af sandheden og omsorgen for denne sandhed (Bennett, 2001: 139). Der er altså langt fra at vide, at noget må ændre sig, til at ønsket om at ændre sig følger med. Bennett beskriver bevægelserne mellem etik og følsomhed som en tandem. Således kan man hverken betragte etik eller følsomhed isoleret set, men derimod som noget, der skabes i samhörighed. Sammen skaber de forsamlinger, hvor etik bliver både motiveret og udfordret af affekter og følsomheder. I forlængelse heraf understreger Bennett, at vi må anerkende, at vores etik og følsomhed altid bør være åbne for modstand (Bennett, 2001: 157)

I bogen *Vibrant Matter* (2010) beskriver Bennett, hvordan hun sigter mod at bevæge den menneskelige egeninteresse i en økologisk retning. Økologi forstås i denne kontekst som erkendelsen af, at alt er lavet af det samme stof. I et interview forklarer Bennett, at hun tidligere underviste studerende med opmærksomhed på at give dem viden om klimaforandringer, men den øgede viden om klimaforandringernes alvor havde ikke den ønskede effekt (Bennett citeret i

Watson, 2013). Bennett oplevede, at i stedet for at studerende blev ivrige efter at mobilisere, følte de sig passive og demoraliserede. Det fik hende til at undre sig over, hvordan man kan fremme en følsomhed for økologien.

Litteraturen er en central vej til at opnå dette, fremhæver Bennett (Bennett citeret i Watson, 2013: 152). Det er tydeligt i hendes forskning, hvor hun trækker på Henry Thoreau, Walt Whitman og Franz Kafka for at forstå, hvordan man kan ændre kroppe og det, vi tror, vi ved om vores kroppe, med poesi (Bennett citeret i Watson, 2013: 152). Hendes argument er, at den opmærksomhed, der kultiveres og kurteres i litteraturen og retorikken, måske har magten til at påvirke følsomheden i en mere økologisk retning. Følsomhed bliver i denne forstand politisk, hvilket betyder, at det er muligt at kultivere en økologisk følsomhed. Økologisk følsomhed kan forstås som "muligheden for, at opmærksomhed på (ikkemenneskelige) ting kan have en prisværdig effekt på mennesker" (Bennett, 2004: 348, min oversættelse). Økologisk følsomhed handler ikke blot om at øge viden om økologi, men mere fundamentalt om at arbejde hen imod, at folk ønsker eller begærer noget andet (Bennet citeret i Watson, 2013: 152).

En anden måde at fremme følsomheden over for det økologiske på er ved at betragte og fortælle om kultiveringen af økologisk følsomhed. I mit eget arbejde med det danske Klimaborgerting undersøgte jeg dette med udgangspunkt i, hvordan det føles at deltage i klimaborgertinget, og hvordan borgerne – i og med sympati for hinanden – oplevede øjeblikke af spirende økologiske følsomheder (Brandt, 2024). Mange lignende projekter findes, særligt inden for antropologien, hvor naturen betragtes i dens sammenvævning med menneskelig kultur (Rubow, 2022: 244). Antropologen Cecilie Rubow udtrykker det således:

Tusindvis af økologiske laboratorier (eksperimenter i boformer, indkøbspraksis, madvarer, rejseformer, energibesparende tiltag osv.) er gennem de seneste tiår skudt op. Nye teknikker, etiske praksisser og former for politisk engagement opstår og dokumenteres løbende. Økologisering trives i netværk hinsides de moderne forskelle i håb om, at eksemplets magt, øvelse, inspiration, fælles anstrengelser, politiske opråb, strukturelle ændringer, pusterum, kaskader af tillid og en livlig fantasi kan være med til at tegne fremtidens økologiserede fællesskaber (Rubow, 2022: 245-246).

Nymaterialismen orienterer den politiske teori mod affekter og følsomhed i forståelsen af etik og motivation. I stedet for at betragte etik som noget, der udelukkende er baseret på rationel erkendelse og normative argumenter, foreslår nymaterialismen, at affekter – såsom kropslige sansninger og stemninger – er nødvendige betingelser for etisk handling. Følsomhed bliver politisk i den

forstand, at den udgør en egenskab, der kan kultiveres, formes og orkestreres i retning af øjeblikke af forbundethed. På denne måde orienterer nymaterialismen den politiske teori mod en mere sanselig og situeret forståelse af etik, hvor omsorg for verden beror på vores evne til at mærke os som en del af den. Samtidig skaber nymaterialismens tilgang til etik en desorientering, fordi den udfordrer det rationelle politiske subjekt (jf. Hvid, 2026) og herigennem destabiliserer idéen om, at øget viden fører til politisk handling. Derimod må man arbejde med de vilkår, hvorigennem følsomhed og begær efter forandring kan opstå. Det tvinger politisk teori til at tage sansninger, stemninger og affektive praksisser alvorligt som dele af det politiske – og til at revurdere både kritikens formål og form.

Inspireret og informeret af disse (des)orienteringer ankommer jeg til den sidste indskudte fortælling.

La Niña opererer som en volatil forsamling af kolde havstrømme, kraftige vinde, øget fugtighed og vedvarende regn, der sammen skaber vejrfænomener af både intensitet og varighed. Denne kraft forstærker intensiteten af vejrfænomenet. Regnen, der følger, falder med en kraft, der kan oversvømme byer som Sydney, og dens varighed kan strække sig i måneder som en gæst, der sætter sig tungt og nægter at gå hjem. I La Niñas skygge mærker vi ikke blot intensiteten af ødelæggende øjeblikke, men også den langsigtede virkning: de oversvømmede huse og de ødelagte nabolag, som ændrer landskabet langt ud over La Niñas afslutning. I takt med at La Niñas magtfulde greb strammer sig, bliver Sydney trukket ind i vandets ustabile rytme. Oversvømmelserne, der ruller gennem gader og hjem, bærer ikke kun vand, men også den dybe, uudtalte vægt af et klima i krise, der truer med at drukne verdener. Som regnen falder med øget intensitet, bærer den den samme ubarmhjertige kraft, som klimakrisen har påført samfundet verden over. I Sydney kan vi begynde at fabulere om en stille, men kraftfuld modstand, der vokser langsomt som et potentiale forankret i omsorg. I øjeblikke, hvor vi mærker vores forbundethed med naturen, mærker vi også de spirende følsomheder over for et os. Oversvømmelserne, der er udløst af La Niñas rasen, er katalysatorer, der afslører det dybe, usynlige arbejde med omsorg, som altid har holdt samfundet sammen – et arbejde, der er undervurderet, ignoreret og negligeret. Når oversvømmelserne stiger, stiger også den presserende opfordring til forandring – en opfordring til at opbygge koalitioner af omsorg, ikke kun for menneskeliv, men også for den bredere økologi, vi er afhængige af. Omfanget af den indsats, der kræves for at genopbygge, bliver tydeligt, når vandet trækker sig tilbage. Det er i dette landskab, at en ny form for organisering må finde fodfæste – en, der genopfinder vores forhold, ikke kun til hinanden, men også til

den ikkemenneskelige verden, som vi lever i. Konfronteret med denne voksende usikkerhed bliver omkostningerne ved ikke at handle tydelige. Når oversvømmelserne trækker sig tilbage, bliver skrøbeligheden i Sydneys infrastruktur synlig som spindelvæv, der spinder nye forsamlinger, som vi kan øve os i at mærke og kultivere følsomheder for.⁴

Afslutning

I denne artikel udfoldes nymaterialismen som en tilgang, der orienterer og desorienterer politisk teori gennem bevægelser mod den levende materialitet og dens potentiale til at skabe forbindelser, genfortrylle og transformere sig. Gennem forskydningen af gamle og nye spørgsmål, som politisk teori rejser, undersøges, hvordan nymaterialismen åbner for nye måder at forstå sammenvævingen af natur og kultur på. Dette gøres gennem en strøm af indskudte fortællinger om den massive regn og vejrfænomenet La Niña, som jeg oplevede under et forskningsophold i Sydney i 2022.

I formuleringen af nymaterialismen som politisk teori imødekommer den to substantielle udfordringer: Den første udfordring består i at anerkende, hvor meget og hvordan den nymaterialistiske fortælling faktisk adskiller sig fra tidligere perspektiver. Nymaterialismen er blevet anklaget for at appropriere materialitetsforståelser, som er udviklet af generationer af økofeminister og medlemmer af oprindelige folk. Det er vanskeligt – og til en vis grad heller ikke ønskværdigt – for nymaterialismen at afvise sådanne kritikker. Diana Coole og Samantha Frost (2010) anerkender vigtigheden af denne kritik og insisterer samtidig på, at i fortolkningen af den levende materialitet genopdager den politiske teori mere traditionelle måder at forstå materialiteten på, samtidig med at de placeres i nyere bevægelser og mobiliseres på andre måder (Coole og Frost, 2010: 4). Kritikken viser, at der for nymaterialismen fortsat ligger et stort arbejde i at indarbejde økofeministiske perspektiver og oprindelige folks tænkning i dens begrebsapparat – også i denne forfatters arbejde (Fishel, Winter og Burke, 2021; MacGregor, 2021).

Den anden udfordring kommer fra økomarxismen og omhandler en grundlæggende ontologisk uenighed om kritikkens rolle (Skiveren, 2023: 183). Den distribuerede agens, som er kendetegnende for nymaterialismens magtbegreb, fratager ifølge økomarxister, særligt Andreas Malm, grundlæggende mennesket dets ansvar i klimakrisen (Malm, 2018; Skiveren, 2023). For Malm bliver det særligt problematisk, fordi det er en helt bestemt type mennesker, dem, der sælger, køber og udnytter for eksempel olie, som burde drages til ansvar for klimakrisen (Malm, 2018: 122). Som Tobias Skiveren fremhæver i artiklen "New materialism and the eco-marxist theory: Ontological shadowboxing in the en-

vironmental humanities” (2023), beror denne kritik på en grundlæggende misforståelse af det nymaterialistiske projekt, som netop søger at udvikle en kritik, der evner at drage omsorg for verden. I bogen *Verden er ikke længere den samme* (2024) argumenterer Mads Ejning for, at det er muligt at skabe alliancer mellem økomarxismen og nymaterialismen, på trods af nymaterialismens forskydning af kritik væk fra den antropocentriske ramme. Ejning fremhæver, hvordan nymaterialismen tilbyder et nyt sprog til at tale ikke kun om materialiteten, men også om, hvordan uretfærdigheder altid allerede er uundgåeligt indlejret i og sammenvævet med verden omkring os (2024: 14).

Den nymaterialistiske fortælling, som jeg skriver frem i denne artikel, indledes med historien om, hvordan vandet fossede gennem taget ned på universitetets kontorer. På mange måder er det et fint billede på, hvordan den levende materialitet – i dette tilfælde vandet, taget, gulvtæppet – ikke er passiv, men derimod levende og insisterer på at blive set, oplevet, sanset og taget alvorligt. Den nymaterialistiske politiske teori vender sig mod den levende materialitet og alle dens komplekse forsamlinger med det formål at fremme et mere inkluderende, økologisk syn på magt, kritik og etik, der ikke prioriterer menneskelig bevidsthed over den materielle verden, men derimod søger at drage omsorg for øjeblikke af forbundethed med verden. Det er en opfordring til at omfavne et mere sammenvævet, mindre antropocentrisk syn på livet, som bevæger den politiske teori og dens spørgsmål mod andre landskaber (Bennett, 2010).

Noter

1. I denne artikel indfanger begrebet *desorientering* den dobbelte bevægelse, som nymaterialismen repræsenterer i politisk teori: på den ene side en orientering mod nye måder at mærke og forstå verden på, og på den anden side en desorientering af etablerede begreber og metodiske greb. Begrebet uddybes senere i artiklen, hvor jeg viser, hvordan nymaterialismen både destabiliserer og gentænker centrale spørgsmål om magt, kritik og økologisk følsomhed.
2. Inspireret af Bruno Latour foretrækker Bennett at bruge begrebet aktant frem for agent. ”En aktant er en kilde til handling, som kan være enten menneskelig eller ikkemenneskelig”, forklarer Bennett (2010: viii).
3. Affekter henviser til kropslige sansninger og stemninger, som påvirker, hvordan vi oplever og responderer på verden. I modsætning til følelser, der ofte forbindes med individuel bevidsthed og psykologisk bearbejdning, forstås affekter som mere åbne, cirkulerende og relationelle – de opstår mellem kroppe og situationer og kan både motivere handling og forme politisk sensibilitet (Bennett, 2001; Massumi, 1995).
4. Denne indskudte fortælling er fabulerende i sin form og søger ikke at gengive faktiske begivenheder, men åbner i stedet et forestillingsrum inspireret af Sturman et al.

(2025), som undersøger, hvordan nabolag i Shoalhaven på sydkysten af New South Wales i Australien organiserede kriseberedskaber under skovbrande i 2019-2021.

Litteratur

- Albertsen, Andreas Brøgger og Lasse Nielsen (2026). Normativ politisk teori: metode og praksis. *Politica* 58 (1-2): 6-28.
- Albertsen, Nils og Nikolaj Schultz (2024). Bruno Latour: det nye klimatiske regime, pp. 49-61 i Stine Krøijer, Lars Tønder og Simon Kjær Hansen (red.), *Grøn samfunds-teori: tanker til en økologisk krisetid*, 1. udg. Hans Reitzel.
- Battistoni, Alyssa (2024). [Situated knowledge, committed theory](#). *Contemporary Political Theory* 23 (1): 88-113.
- Bennett, Jane (2000). [Sometimes it's okay to be weak: Reply to Stephen White](#). *Theory & Event* 4 (2). (29. maj 2025).
- Bennett, Jane (2001). *The Enchantment of Modern Life: Attachments, Crossings, and Ethics*. Princeton University Press.
- Bennett, Jane (2004). [The force of things: Steps toward an ecology of matter](#). *Political Theory* 32 (3): 347-372.
- Bennett, Jane (2008). [Modernity and its critics](#), i Anne Philips, John S. Dryzek og Bonnie Honig (red.), *The Oxford Handbook of Political Theory*. University Press.
- Bennett, Jane (2010). *Vibrant Matter: A Political Ecology Of Things*. Duke University Press.
- Bennett, Jane (2020). *Influx and Efflux: Writing Up with Walt Whitman*. Duke University Press.
- Brandt, Ingrid Helene (2024). [Lingering Democracy: Stories of Democratic Participation Amid Climate and Ecological Crisis](#). Ph.d.-afhandling. Københavns Universitet.
- Clark, Nigel (2014). [Geo-politics and the disaster of the Anthropocene](#). *The Sociological Review* 62 (1_suppl): 19-37.
- Connolly, William E. (2013). [The "new materialism" and the fragility of things](#). *Millennium* 41 (3): 399-412.
- Connolly, William E. (2017). [Facing the planetary, entangled humanism and the politics of swarming](#). Duke University Press. (12. september 2019)
- Coole, Diana og Samantha Frost (red.) (2010). *New materialisms: Ontology, agency, and politics*. Duke University Press.
- Crutzen, Paul J. og Eugene F. Stoermer (2000). [The "Anthropocene"](#). *The International Geosphere-Biosphere Programme (IGBP) Newsletter* (41): 17-18.
- Dichman, Anne-Sofie (2024). [More-than-human gender performativity](#). *Distinktion: Journal of Social Theory* 25 (1): 71-87.
- Dryzek, John S. og Jonathan Pickering (2019). *The Politics of the Anthropocene*. Oxford University Press.

- Ejsing, Mads (2020). *Antropocæne fortællinger*. *K & K* 48 (129): 59-76.
- Ejsing, Mads (2024). *Verden er ikke længere den samme: økologiske krisefortællinger i det antropocæne*. Hans Reitzel.
- Ellingson, Laura L. og Patty Sotirin (2020). *Data engagement: A critical materialist framework for making data in qualitative research*. *Qualitative Inquiry* 26 (7): 817-826.
- Escobar, Arturo (2018). *Designs for the Pluriverse: Radical Interdependence, Autonomy, and the Making of Worlds*. Duke University press.
- Fishel, Stefanie, Christine J. Winter og Anthony Burke (2021). *Between ecology and indigeneity: Intersections of earth, country and power*. *Borderlands Journal* 20 (1): 1-10.
- Gamble, Christopher N., Joshua S. Hanan og Thomas Nail (2019). *What is new materialism?* *Angelaki* 24 (6): 111-134.
- Hansen, Allan Dreyer (2026). Politisk teori som dekonstruktion og hegemoniteori – Derrida og Laclau og Mouffe. *Politica* 58 (1-2): 138-163.
- Haraway, Donna (1988). *Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective*. *Feminist Studies* 14 (3): 575.
- Haraway, Donna (2016). *Staying With the Trouble: Making Kin in the Chthulucene*. Duke University Press.
- Hvid, Rasmus Møller (2026). Politisk teori som kritisk praksis: Om rationel rekonstruktion og Frankfurterskolen. *Politica* 58 (1-2): 99-117.
- Krøijer, Stine og Cecilie Rubow (2022). *Introduction: Enchanted ecologies and ethics of care*. *Environmental Humanities* 14 (2): 375-384.
- Latour, Bruno (1993). *We Have Never Been Modern*. Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf Pearson Education.
- Latour, Bruno (2004). *Why has critique run out of steam? From matters of fact to matters of concern*. *Critical Inquiry* 30 (2): 225-248.
- Latour, Bruno (2017). *Facing Gaia: Eight lectures on the new climatic regime*. Polity Press (15. juni 2019).
- Latour, Bruno (2018). *Ned på jorden: Hvordan orienterer vi os politisk?* Informations Forlag.
- Lund, Jens Friis (2024). Jason W. Moore: Det kapitalocæne, pp. 171-183 i Stine Krøijer, Lars Tønder, og Simon Kjær Hansen (red.), *Grøn samfundsteori: tanker til en økologisk krisetid*. Hans Reitzel.
- MacGregor, Sherilyn (2021). *Making matter great again? Ecofeminism, new materialism and the everyday turn in environmental politics*. *Environmental Politics* 30 (1-2): 41-60.
- Malm, Andreas (2018). *The Progress of This Storm: Nature and Society in a Warming World*. Verso.

- Masco, Joseph (2017). [The crisis in crisis](#). *Current Anthropology* 58 (S15): S65-S76.
- Massumi, Brian (1995). [The autonomy of affect](#). *Cultural Critique* 31: 83-109.
- Moore, Jason W. (2015). *Capitalism in the Web of Life: Ecology and the Accumulation of Capitalism*. Verso.
- Nielsen, Jørgen Steen (2024). [At mennesket er ved at forandre planeten er en kendsgerning, hvad end vi kalder det](#). *Information*, 11. marts. (28. maj 2024).
- NOAA (2023). [Recent "Triple-Dip" La Niña upends current understanding of ENSO](#). NOAA Research. (27. oktober 2025).
- NOAA (2024). [What are El Niño and La Niña?](#) 16. juni. (27. oktober 2025).
- Rubow, Cecilie (2022). *Indendørsmenneskets natur*. Aarhus Universitetsforlag.
- Sass, William (2024). [Mennesket har sat markante aftryk på jordkloden. Hvorfor er "menneskets tidsalder" ikke en geologisk periode?](#) *Information*, 22. september. (4. marts 2025)
- Skiveren, Tobias (2020). [Fictionality in new materialism: \(Re\)inventing matter](#). *Theory, Culture & Society*: 026327642096740.
- Skiveren, Tobias (2023). [New materialism and the eco-marxist challenge: Ontological shadowboxing in the environmental humanities](#). *Environmental Humanities* 15 (2): 181-194.
- Sommer, Simone (2026). X-phi og begrebsanalyse i politisk teori. *Politica* 58 (1-2): 53-75.
- Stengers, Isabelle (2015). *In Catastrophic Times Resisting the Coming Barbarism*. Open Humanities Press.
- Sturman, Anna, Danielle Celermajer, Freya MacDonald og Blanche Verlie (2025). [Pre-figuring multispecies justice: How communities are challenging and transfiguring care, labour, and belonging in the midst of climate catastrophe](#). *Environmental Politics*: 1-20.
- Tsing, Anna (2015). *The Mushroom at the End of the World: On the Possibility of Life in Capitalist Ruins*. Princeton University Press.
- Tsing, Anna, Heather Swanson, Elaine Gan og Niels Bubandt (red.) (2017). *Arts of Living on a Damaged Planet*. University of Minnesota Press.
- Tønder, Lars (2015). [Political theory and the sensorium](#). *Political Theory*.
- Tønder, Lars (2020). *Om magt i den antropocene tidsalder: en introduktion*. Djøf Forlag.
- van Dooren, Thom, Eben Kirksey og Ursula Münster (2016). [Multispecies studies: Cultivating arts of attentiveness](#). *Environmental Humanities* 8 (1): 1-23.
- Watson, Janell (2013). [Eco-sensibilities](#). *The Minnesota Review* 2013 (81): 147-158.
- Wright, Sarah (2015). [More-than-human, emergent belongings: A weak theory approach](#). *Progress in Human Geography* 39 (4): 391-411.

Om forfatteren

Ingrid Helene Brandt, ph.d., postdoc, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet. Forsker i forholdet mellem demokratisk deltagelse, klimaforandringer og økologiske transformationer med fokus på demokratiske innovationer og klimapolitik. E-mail: ihbj@ifs.ku.dk